

Organizacje pozarządowe jako podmiot wspierający i aktywizujący seniorów z zaburzeniami poznawczymi i ich rodzinnych opiekunów

Non-governmental organizations as a supporting and activating entity seniors with cognitive impairments and family caretakers

Mateusz Bieńkowski

Zakład Kulturowych Aspektów Problemów Społecznych, Instytut Filozofii i Socjologii, Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie

Streszczenie

Przedmiotem artykułu jest zagadnienie wsparcia seniorów z zaburzeniami poznawczymi i ich rodzinnych opiekunów przez organizacje pozarządowe. We wstępie pracy autor opisuje dlaczego starzenie się społeczeństwa i wzrost seniorów z zaburzeniami poznawczymi stanowi wyzwanie dla państwa oraz organizacji pozarządowych. W dalszej części pracy autor analizuje organizacje pozarządowe w perspektywie teoretycznej. W kolejnej części prezentuje obszary działalności NGO, statystyki oraz prawne regulacje dotyczące organizacji pozarządowych. Następnie zaprezentowano praktyczne przykłady wsparcia seniorów z zaburzeniami poznawczymi i ich rodzin przez organizacje pozarządowe. (Gerontol Pol 2023; 31; 156-162) doi: 10.53139/GP.20233121

Słowa kluczowe: organizacje pozarządowe, seniorzy z zaburzeniami poznawczymi, wsparcie seniorów

Abstract

The subject of the article is the issue of supporting seniors with cognitive disorders and family caretakers by non-governmental organizations. In the introduction, the author describes why aging of the population and the increase in the number of seniors with cognitive disorders is a challenge for the state and non-governmental organizations. In the next part of the work, the author analyzes non-governmental organizations from a theoretical perspective. The following part presents areas of NGO activity, statistics and legal regulations concerning non-governmental organizations. In the next section, practical examples of support for seniors with cognitive disorders and their families by non-governmental organizations were presented. (Gerontol Pol 2023; 31; 156-162) doi: 10.53139/GP.20233121

Keywords: Non-governmental organizations, seniors with cognitive impairments, support for seniors

Wstęp

Wzrost liczby osób w wieku senioralnym [1] przekłada się na postępujące rozpowszechnienie się zaburzeń poznawczych. W roku 2040 liczba chorych z otępieniem na świecie ma przekroczyć 80 mln [2] przy czym największy przyrost spodziewany jest w krajach rozwiniętych w tym także i w Polsce. Należy podkreślić, że rodzina stanowi podstawowe źródło wsparcia, ale także

opieki seniora z zaburzeniami poznawczymi. Według statystyk około 90% osób dotkniętych zaburzeniami poznawczymi przebywa w domu rodzinnym [3]. We wsparcie seniorów z zaburzeniami poznawczymi zaangażowani są najczęściej partnerzy życiowi, a w dalszej kolejności ich dzieci [4]. Wielu opiekunów seniorów z zaburzeniami poznawczymi znajduje się w grupie pokoleniowej nazwanej „Sandwich generation”¹, sprawującej jednoczesną opiekę nad swoimi dziećmi oraz

rodzicem dotkniętym zaburzeniami poznawczymi. Opiekunowie Ci, troszcząc się o młodsze i starsze pokolenie są rozdarceni borykając się z konfliktem lojalności: komu powinni poświęcić więcej uwagi. Ponadto opieka nad seniorem z otępieniem zwiększa ryzyko choroby opiekuna – oprócz depresji, zaburzeń lękowych wzrasta ryzyko chorób sercowo-naczyniowych [5]. Z tej perspektywy fundamentalne znaczenie ma wsparcie nie tylko seniorów z zaburzeniami poznawczymi, ale także ich rodzinnych opiekunów. Wsparcie to może być realizowane instytucjonalnie [6] przez struktury państwowe i samorządowe, ale także przez organizacje pozarządowe działające na rzecz seniorów.

W Polsce istnieje długa tradycja organizacji społecznych, która sięga XII wieku. Podczas zaborów fundacje oraz stowarzyszenia pełniły funkcję opiekuńczą oraz patriotyczną. W okresie 20-lecia międzywojennego organizacje społeczne rozwijały się w wielu obszarach: edukacji, ochrony zdrowia czy kultury. Okres PRL to najtrudniejszy etap w historii organizacji pozarządowych w Polsce. Wtedy to większość przedwojennych stowarzyszeń i fundacji uległo likwidacji. Ponowne odrodzenie nastąpiło po roku 1989. W latach 1990 – 1999 liczba fundacji zwiększyła się dwudziestokrotnie a stowarzyszeń czterdziestokrotnie [7]. Ważnym punktem w historii organizacji pozarządowych było uchwalenie w roku 2003 ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie, dzięki której organizacje pozarządowe stały się podmiotami mającymi realny wpływ na politykę społeczną w tym także na politykę senioralną.

Organizacje pozarządowe działają w sferze publicznej oraz społecznej, stąd ważną ich cechą jest fakt dostarczania konkretnych usług lub świadczeń na zewnątrz organizacji. Jakość tych usług jest wyższa niż tych, które realizuje państwo (sektor pierwszy) i tańsza od usług dostarczanych przez sektor prywatny. Organizacje pozarządowe dostarczają usług społecznych w obszarach, w których rynek nie zaspokaja potrzeb zainteresowanych, takim obszarem może być wsparcie seniorów z zaburzeniami poznawczymi [8].

Cel pracy

Celem niniejszego artykułu jest zaprezentowanie organizacji pozarządowych jako podmiotu, który może być wykorzystany we wsparciu seniorów z zaburzeniami poznawczymi. W artykule nie tylko przeanalizowano organizacje pozarządowe w perspektywie teoretycznej – socjologicznej, prawnej czy statystycznej, ale także zaprezentowano praktyczne przykłady już zrealizowanych projektów wsparcia seniorów z zaburzeniami poznawczymi oraz ich rodzinnych opiekunów.

Organizacje pozarządowe

W ramach dojrzałych społeczeństw demokratycznych człowiek może funkcjonować w różnych obszarach życia społecznego zwanych umownie sektorami. Pierwszy sektor to sektor publiczny, zwany też sektorem państwowym obejmuje on władzę oraz administrację publiczną. Drugi sektor to sektor rynkowy, zwany też sektorem prywatnym zawiera w sobie przedsiębiorczość oraz biznes. Trzeci sektor zaś to sektor obywatelski zwany też sektorem pozarządowym [9]. Jak wskazuje Ewa Bogacz-Wojtanowska zamiennie z terminem trzeci sektor stosuje się pojęcie sektor niezależny – *independent sector*. W literaturze zachodniej synonimem trzeciego sektora są terminy: *nongovernmental organization* NGO, *private voluntary organization* – PVO oraz *non profit organization* – NPO [10].

Organizacje pozarządowe stanowią rdzeń trzeciego sektora, zwanego też sektorem obywatelskim. W polskiej literaturze przedmiotu stosuje się te dwa pojęcia zamiennie [11]. Istotą działalności przedsiębiorstw (sektora drugiego) jest maksymalizacja zysku. Organizacje pozarządowe nie są nastawione na zysk (*non profit organization*).

W krajach europejskich wpływ na kształtowanie się trzeciego sektora miały formy organizacyjne takie jak stowarzyszenia, spółdzielnie, które zaliczają się do kategorii ekonomii społecznej (*social economy*). Ekonomia społeczna [12] to jeden ze sposobów określenia działalności gospodarczej, która łączy w sobie cele społeczne i ekonomiczne [13]. Pojęcie trzeciego sektora związane jest także z demokracją [14] i społeczeństwem obywatelskim [15].

Należy omówić podstawowe cechy, które definiują organizację pozarządową i które mogą stanowić atut w kontekście wsparcia seniorów z zaburzeniami poznawczymi. Cechy te oparte są o definicję uznanych, niemiecko-amerykańskich badaczy trzeciego sektora: L.M. Salamon’a oraz H.K. Anheier’a [16]. Pierwszą cechą jest formalne zarejestrowanie organizacji, które poprzedzone jest je celem powstania oraz planem działania. Druga cecha to niezależność organizacji: zarówno od instytucji państwowych jak i prywatnych. Niezależność ta wiąże się z apolitycznością organizacji pozarządowych. Sektor pozarządowy, choć powinien zachować autonomię względem sektora publicznego to współpraca instytucji publicznych z organizacjami pozarządowymi jest potrzebna obydwu stronom [17]. Niezależność organizacji pozarządowych względem przedsiębiorstw związana jest z brakiem nastawienia na zysk. Trzecią cechą jest chęć wpływania na rzeczywistość społeczno-polityczną. Motywacje te wynikają z ideałów i wartości, które wyznają członkowie organizacji [18].

Adres do korespondencji / Correspondence address: ✉ Mateusz Bieńkowski, Akademia Pedagogiki Specjalnej im. M. Grzegorzewskiej; ul. Szczęśliwicka 40, 02-353 Warszawa ☎ (+48 22) 589 36 00 ✉ mbienkowski@aps.edu.pl
ORCID: Mateusz Bieńkowski: 0000-0003-0703-8514

¹ Pierwszy raz użyto tego terminu w roku 1981 w kontekście pracy socjalnej w USA opisując kobiety w wieku 30-40 lat, które opiekowały się starzejącymi się rodzicami oraz małymi lub dorastającymi dziećmi łącząc przy tym pracę zawodową i obowiązki domowe. Zostały one „uwięzione” czy też „spięte” niczym kanapka w nadmiarze obowiązków. W związku ze starzeniem się społeczeństw zachodnich oraz wydłużaniem się życia ludzkiego pojęcie „Sandwich generation” ewoluowało. Obecnie do tej grupy zaliczane są także osoby po 65 roku życia. Za: Walkowska W., Pokolenie sandwich generation w nurcie współczesnych przemian. Warszawa : Polityka Społeczna tom 45 nr 9(534); 2018.

Klasyfikacja organizacji pozarządowych nie jest jednoznaczna. Jak wskazuje Joanna Schmidt w literaturze naukowej największe uznanie ma klasyfikacja organizacji pozarządowych The National Council for Voluntary² na której podstawie z drobnymi korektami swoje badania polskich organizacji pozarządowych przeprowadza Stowarzyszenie Klon/Jawor [19]. Z punktu widzenia polskiego prawa organizacją pozarządową jest każda instytucja (osoba prawna lub jednostka posiadająca zdolność prawną na podstawie innych ustaw), która nie działa w celu osiągnięcia zysku i nie jest jednostką sektora finansów publicznych (art. 3 ust.2 z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie). W tym samym artykule ustawy zapisano, iż fundacje oraz stowarzyszenia są organizacjami pozarządowymi w rozumieniu prawa, które prowadzą działalność pożytku publicznego.

Oprócz stowarzyszeń oraz fundacji w ustawie za organizacje pozarządowe uznano związki zawodowe, organizacje pracodawców, samorządy zawodowe czy partie polityczne (art. 3 ust.2 z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie). Wymienione podmioty podlegają ogólnej definicji organizacji pozarządowej, ponieważ nie należą do sektora finansów publicznych i nie działają w celu osiągnięcia zysku. W odróżnieniu jednak od fundacji czy stowarzyszeń nie mogą uzyskać statusu organizacji pożytku publicznego [20]. O taki status mogą wnioskować stowarzyszenia, fundacje oraz kluby sportowe, które prowadzą działalność pożytku publicznego. Aby taki status organizacji otrzymać należy prowadzić działalność w następujących obszarach (art. 4 ust. 1 ustawy):

- 1) pomocy społecznej, w tym pomocy rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywania szans tych rodzin i osób,
 - 1a) wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej,
 - 1b) udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej oraz zwiększania świadomości prawnej społeczeństwa,
- 2) działalności na rzecz integracji i reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym,
- 3) działalności charytatywnej,
- 4) podtrzymywania i upowszechniania tradycji narodowej, pielęgnowania polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej,

- 5) działalności na rzecz mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego,
 - 5a) działalności na rzecz integracji cudzoziemców,
- 6) ochrony i promocji zdrowia, w tym działalności leczniczej w rozumieniu ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r) o działalności leczniczej,
- 7) działalności na rzecz osób niepełnosprawnych,
- 8) promocji zatrudnienia i aktywizacji zawodowej osób pozostających bez pracy i zagrożonych zwolnieniem z pracy,
- 9) działalności na rzecz równych praw kobiet i mężczyzn,
- 10) działalności na rzecz osób w wieku emerytalnym,
- 11) działalności wspomagającej rozwój gospodarczy, w tym rozwój przedsiębiorczości
- 12) działalności wspomagającej rozwój techniki, wynalazczości i innowacyjności oraz rozpowszechnianie i wdrażanie nowych rozwiązań technicznych w praktyce gospodarczej,
- 13) działalności wspomagającej rozwój wspólnot i społeczności lokalnych,
- 14) nauki, szkolnictwa wyższego, edukacji, oświaty i wychowania,
- 15) działalności na rzecz dzieci i młodzieży, w tym wypoczynku dzieci i młodzieży,
- 16) kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego,
- 17) wspierania i upowszechniania kultury fizycznej i sportu,
- 18) ekologii i ochrony zwierząt oraz ochrony dziedzictwa przyrodniczego,
- 19) turystyki i krajoznawstwa,
- 20) porządku i bezpieczeństwa publicznego,
- 21) obronności państwa i działalności Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej,
- 22) upowszechniania i ochrony wolności i praw człowieka oraz swobód obywatelskich, a także działań wspomagających rozwój demokracji,
 - 22a) udzielania nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego,
- 23) ratownictwa i ochrony ludności,
- 24) pomocy ofiarom katastrof, klęsk żywiołowych, konfliktów zbrojnych i wojen w kraju i zagranicą,
- 25) upowszechniania i ochrony praw konsumentów,
- 26) działalności na rzecz integracji europejskiej oraz rozwijania kontaktów i współpracy między społeczeństwami,

- 27) promocji i organizacji wolontariatu,
- 28) pomocy Polonii i Polakom za granicą,
- 29) działalności na rzecz kombatantów i osób represjonowanych,
- 30) promocji Rzeczypospolitej Polskiej za granicą,
- 31) działalności na rzecz rodziny, macierzyństwa, rodzicielstwa, upowszechniania i ochrony praw dziecka,
- 32) przeciwdziałania uzależnieniom i patologiom społecznym,
- 33) działalności na rzecz organizacji pozarządowych oraz podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3, w zakresie określonym w pkt. 1–32.

Najpopularniejszymi formami prowadzenia działalności organizacji pozarządowych są stowarzyszenia oraz fundacje. Według raportu Klon/Jawor w Polsce pod koniec 2021 roku zarejestrowanych było 138 tys. organizacji pozarządowych – 107 tys. stowarzyszeń oraz 31 tys. fundacji. Obszary działalności organizacji pozarządowych kształtują się następująco: 35% sport, turystyka, rekreacja, hobby (ok. 25 tys. organizacji), 15% kultura i sztuka (ok. 10 tys. organizacji), 14 % edukacja i wychowanie (ok. 10 tys. organizacji) oraz 7% usługi społeczne, pomoc społeczna (ok. 5 tys. organizacji) [21]. Należy podkreślić, że proporcja między poszczególnymi kategoriami działań organizacji pozarządowych jest od wielu lat stała.

Seniorzy z zaburzeniami poznawczymi przyszłością społeczeństwa polskiego

Istnieje ścisły związek między wiekiem a wystąpieniem zaburzeń poznawczych [22]. Według szacunków jedna trzecia seniorów zachoruje na otępienie, a 60% osób u których doszło do pierwszych objawów zaburzeń poznawczych ukończyło 80 rok życia [23]. Otępienie jest też jednym z głównych powodów niesprawności i śmiertelności u osób w podeszłym wieku.

Otępienie zwane też demencją jest zespołem objawów spowodowanych zmianami w centralnym ośrodku nerwowym o przebiegu przewlekłym i postępującym [24]. Należy podkreślić, że otępienie jest zespołem objawów charakteryzujących się występowaniem zaburzeń funkcji poznawczych, które zwykle towarzyszą zaburzeniom kontroli emocji, zachowania oraz motywacji [25]. Co istotne zaburzenie funkcji poznawczych musi być na tyle duże by powodowało obniżenie poziomu dotychczasowego funkcjonowania, a w konsekwencji uniemożliwiało samodzielność osoby [26].

Należy wyjaśnić, że łagodne zaburzenia poznawcze odróżnia od otępienia fakt braku upośledzenia umiejętności i kompetencji psychospołecznych [27]. Łagodne zaburzenia poznawcze są etapem pośrednim między normalnym starzeniem organizmu a otępieniem. Podczas diagnozowania łagodnych zaburzeń poznawczych brane są pod uwagę dolegliwości pacjenta oraz obserwacje otoczenia [28]. W przypadku pacjenta z rozpoznaniem łagodnych zaburzeń poznawczych wskazane jest badanie psychologa klinicznego a także psychiatry lub geriatry. Badania populacyjne wskazują, że zaburzenia czynności poznawczych występują dwukrotnie częściej niż otępienie [29]. Z kolei choroba Alzheimera, której patomechanizm polega na procesach zwyrodnieniowych w mózgu jest źródłem około 50% otępień [30]. W zachodnich krajach uprzemysłowionych choroba Alzheimera odpowiedzialna jest za dwie trzecie wszystkich przypadków zaburzeń otępiennych.

Dobre praktyki działalności organizacji pozarządowych na rzecz seniorów z demencją i ich rodzin

Zagrożeni wykluczeniem społecznym są zwłaszcza seniorzy dotknięci chorobą Alzheimera. Nieprzewidywalne oraz niezrozumiałe dla otoczenia zachowania seniora z chorobą Alzheimera powodują, że opiekunowie seniorów z tym schorzeniem mają skłonność do izolacji nie tylko przed otoczeniem społecznym, ale także przed młodszymi pokoleniami w rodzinie. Fakt ten stanowi dodatkowe wyzwanie dla organizacji pozarządowych.

Przykładem wsparcia seniorów z zaburzeniami poznawczymi i ich rodzinnych opiekunów przez organizacje pozarządowe jest działalność fundacji Alzheimerowskich³. Z badań przeprowadzonych przez Alicję Sadowską wynika, że organizacje te dostarczały wiedzy na temat choroby, wspierały psychologicznie opiekunów oraz oferowały poradnictwo w zakresie umiejętności potrzebnych do opieki nad seniorem [31].

Jedną z najdłużej aktywnych fundacji z tego zakresu jest Małopolska Fundacja Pomocy Ludziom Dotkniętym Chorobą Alzheimera. Działa nieprzerwanie od 1993 roku i wspiera rodziny chorych na Alzheimera poprzez bezpłatne wizyty diagnostyczne, pomoc medyczną oraz warsztaty dla opiekunów [32]. Innym przykładem jest Fundacja Alzheimerowska Akademii Medycznej we Wrocławiu, założona w roku 2003. Przez wiele lat organizacja zajmowała się zbieraniem funduszy na budowę Ośrodka Alzheimerowskiego w Ścinawie (uruchomione-

² Wyróżniono w niej 11 kategorii: 1. Kultura i rekreacja 2. Edukacja i badania naukowe 3. Służby społeczne i usługi społeczne 4. Zdrowie i jego ochrona 5. Rozwój i mieszkalnictwo, budownictwo oraz gospodarka mieszkaniowa 6. Środowisko 7. Biznes, stowarzyszenia i związki zawodowe, działalność gospodarcza 8. Prawo, obrona prawa, polityka 9. Organizacje pośredniczące, filantropijne i wspierające działalność wolontariuszy 10. Działalność międzynarodowa 11. Religia (źródło Schmidt 2012, s. 22).

³ Pierwszą polską fundacją Alzheimerowską była Polska Fundacja Alzheimerowska powstała w Warszawie w roku 1991.

go w roku 2007), od roku 2013 natomiast angażuje się w pomoc w zakupie leków dla niezamożnych chorych. Należy podkreślić, że oprócz fundacji we wsparcie seniorów z chorobą Alzheimera zaangażowane są stowarzyszenia. W tym kontekście warto przywołać przykład Polskiego Stowarzyszenia Pomocy Osobom z Chorobą Alzheimera. Założone w roku 1992 stowarzyszenie zrzesza opiekunów rodzinnych, neurologów, psychiatrów oraz psychologów. Stowarzyszenie koncentruje się na działalności edukacyjnej (badania Alicji Sadowskiej), pomocowej dla opiekunów (organizuje grupy wsparcia), ale także pomocowej dla osób chorych.

Organizacje pozarządowe zaangażowane są nie tylko w pomoc osobom z chorobą Alzheimera, ale także wsparciem osób z innymi zaburzeniami poznawczymi. Przykładem takich praktyk był projekt „Samodzielność. Integracja. Aktywność” realizowany w roku 2019 przez Fundację Pomocy Młodzieży i Dzieciom Niepełnosprawnym „Hej, Koniku” [33]. Projekt ten był ukierunkowany na wsparcie samodzielności 36 seniorów powyżej 60 roku życia, mieszkających na terenie Mazowsza seniorów dotkniętych chorobą Alzheimera oraz innymi chorobami otępiennymi. Seniorów podzielono na 3 grupy na podstawie testu MMSE (*Mini Mental State Examination*)⁴. W ramach dwóch grup uczestnikami byli seniorzy z zaburzeniami bez otępienia. W grupie trzeciej seniorzy z łagodnymi objawami otępienia. Beneficjentami projektu byli nie tylko seniorzy, ale także ich rodziny, które uczestniczyły w grupie wsparcia.

Kolejnym rodzajem wsparcia rodzin seniorów z zaburzeniami poznawczymi realizowanym przez Fundację Pomocy Młodzieży i Dzieciom Niepełnosprawnym „Hej, Koniku” był projekt „Samodzielność. Integracja. Aktywność II”. Istotą projektu było wydanie publikacji, która nie tylko dostarczała wiedzy na temat potrzeb oraz ograniczeń seniorów z zaburzeniami otępiennymi, ale także stanowiła źródło wiedzy na temat problemów rodzin. Stąd też publikacja dedykowana była nie tylko rodzinom seniorów z zaburzeniami poznawczymi, ale także pracownikom rządowych instytucji czy pracownikom socjalnym. W ramach projektu przeprowadzono wywiady z 72 przedstawicielami warszawskich rodzin z zaburzeniami poznawczymi, które były uczestnikami wcześniejszych projektów fundacji [34]. Fundacja Pomocy Młodzieży i Dzieciom Niepełnosprawnym „Hej, Koniku” współpracuje także regularnie z Domami Dniennego Pobytu (DDP)⁵ w warszawskiej dzielnicy Targówek

w których to seniorzy z zaburzeniami poznawczymi uczestniczą w zajęciach aktywizacyjnych w celu zatrzymania postępów zaburzeń poznawczych oraz przeciwdziałaniu społecznemu wykluczeniu.

Kolejnym przykładem dobrych praktyk organizacji pozarządowych wspierających seniorów z zaburzeniami poznawczymi jest działalność stowarzyszenia Lubuskiego Stowarzyszenia Wsparcia Opiekunów i Osób Dotkniętych Chorobą Alzheimera z siedzibą w Zielonej Górze. Stowarzyszenie założone w roku 2006 mieści się w siedzibie Domu Dniennego Pobytu „Nestoria”. Stowarzyszenie organizuje cotygodniowe spotkania w ramach grupy wsparcia dla rodzin opiekujących się seniorami z chorobą Alzheimera [35]. W spotkaniach uczestniczą nie tylko opiekunowie, ale także psychologowie, lekarze oraz pracownicy socjalni. Ponadto stowarzyszenie organizuje wycieczki dla podopiecznych i opiekunów do pobliskich miejscowości oraz pikniki stosując alternatywną formę rehabilitacji poprzez aktywne wypoczynek. Stowarzyszenie organizuje także spotkania w ramach Światowego Dnia Choroby Alzheimera (21 września), podczas których popularyzuje wiedzę o problemach rodzin sprawujących opiekę nad seniorem z chorobą Alzheimera. Stowarzyszenie w ramach tych działań współpracuje z Wydziałem Pedagogiki, Socjologii i Nauk o Zdrowiu Uniwersytetu Zielonogórskiego, ale także Urzędem Marszałkowskim Województwa Lubuskiego oraz Urzędem Miasta Zielona Góra.

Przykładem dobrych praktyk organizacji pozarządowych wspierających seniorów z zaburzeniami poznawczymi jest także projekt „Przywrócić do świata” realizowany przez warszawską Fundację „Wsparcie” w roku 2019. Istotą projektu były spotkania prowadzone przez przeszkolonych asystentów. Na spotkaniach asystenci oferowali wsparcie, pomoc terapeutyczną, edukacyjną dla opiekunów, ale także pracowali manualnie z chorymi. Wsparciem objęto „84 osoby, w tym: 42 osoby starsze, niesamodzielne w wyniku zaburzeń poznawczych lub zespołów otępiennych (60+), oraz 42 bezpośrednich opiekunów osób starszych z zaburzeniami otępiennymi (w tym 32 beneficjentów w wieku 60+)” [36].

Wnioski

W wyniku zwiększającej się liczebności osób starszych w społeczeństwie polskim zaburzenia poznawcze staną się kluczowym wyzwaniem dla polityki społecz-

nej. Przytoczone w artykule analizy dowodzą, że polityka społeczna w tym także senioralna kształtowana jest nie tylko przez władzę publiczną, ale także organizacje pozarządowe [37]. Zaprezentowane w publikacji praktyczne przykłady dowodzą, że organizacje pozarządowe odpowiadają już na te wyzwania i angażują się nie tylko we wsparcie seniorów z zaburzeniami poznawczymi, ale także wspierają ich rodzinnych opiekunów. Należy zaznaczyć, że ich działalność skupiona jest w dużych

ośrodkach miejskich, nie zaś na wsiach czy małych miastach. Ponadto z racji wzrostu jednoosobowych gospodarstw domowych kapitał opiekuńczy rodzin będzie mała, to przełoży się na jeszcze większe zapotrzebowanie na wsparcie ze strony organizacji pozarządowych.

Konflikt interesów/ Conflict of interest
Brak/ None

Piśmiennictwo/References

1. Szatur-Jaworska B, Błędowski P, Dzięgielewska M. Podstawy gerontologii społecznej. Warszawa: Wydawnictwo Aspra; 2006.
2. Ferri CP, Prince M, Brayne C. Global prevalence of dementia: a Delphi consensus study. W: Gabryelewicz T, Barczak A, Barcikowska M. Otępienie w praktyce. Poznań: Wydawnictwo Medyczne Termedia; 2018. s. 13-15.
3. Sędzicki M. O konieczności wsparcia seniorów z chorobami otępiennymi (i ich rodzin). W: Korycki A (red.). Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu osób z chorobami otępiennymi i ich rodzin jako wyzwanie dla pracy socjalnej i polityki społecznej. Warszawa: Wydawnictwo UPH w Siedlcach; 2020. s. 167-69.
4. Korycki A. Aktywizacja społeczna i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu seniorów z niepełnosprawnościami. Wyzwania dla współczesnej polityki społecznej. Warszawa: Wydawnictwo Difin; 2020. s. 152-4.
5. Meyer-Heim T, Bopp-Klistler I. Życie z otępieniem. W: Felbecker A, Limmroth V, Tettenborn B. (red.). Choroby otępienne. Wrocław: Edra Urban&Partner; 2020. s. 121-25.
6. Ziółkowski P. Szkice z pedagogiki senioralnej. Bydgoszcz: wydawnictwo uczelniane WSG; 2017. s. 155-97.
7. Leś E, Nałęcz S, Pielniński B. Czynniki wzrostu i ograniczenia w działalności organizacji trzeciego sektora w Polsce, Warszawa: Dom wydawniczy Elipsa; 2016. s. 6-8.
8. Golinowska S. Teoretyczne podstawy działania organizacji pozarządowych. W: Golinowska S, Głogosz (red.). Pozarządowe instytucje społeczne. Między państwem a społeczeństwem. Warszawa: Instytut Pracy i Spraw Socjalnych UW; 1999. s. 15-20.
9. Brezko A, Miruć A. Swoboda zrzeszeń w kontekście społeczeństwa obywatelskiego (aspekty filozoficzne i teoretycznoprawne). W: Blicharz J, Zacharko L (red.). Trzeci sektor i ekonomia społeczna Uwarunkowania prawne. Kierunki działań. Wrocław: Prace Naukowe Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii; 2017. s. 13-17.
10. Bogacz-Wojtanowska E. Zarządzanie organizacjami pozarządowymi na przykładzie stowarzyszeń krakowskich. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego; 2006. s. 26-29.
11. Schmidt J. Rozwój organizacji pozarządowych. Teoria i praktyka. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie Sedno Spółka z.o.o.; 2012. s. 13-15.
12. Frączak M, Hausner J, Mazur S M (red.). Wokół ekonomii społecznej. Kraków: Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie; 2012.
13. Kaźmierczak T, Rymsza M (red.). Kapitał społeczny, ekonomia społeczna. Warszawa: Instytut Spraw Publicznych; 2007.
14. Siciński A, Gliński P, Lewenstein B. Samoorganizacja społeczeństwa polskiego: Trzeci sektor. Warszawa: Wydawnictwo IFIS PAN; 2002.
15. Trutkowski C, Mandes S. Kapitał społeczny w małych miastach, wyd. Scholar, Warszawa 2005. s. 22-24.
16. Salamon L M, Anheier H.K. The Emerging Sector Revisited. Summary Revised Estimates, CNP The Johns Hopkins Comparative Nonprofit Sector Project, Phase II, 1999.
17. Głogosz D. Problemy rozwoju sektora pozarządowego w Polsce – charakterystyka ogólna. W: Golinowska S, Głogosz D (red.). Pozarządowe instytucje społeczne. Między państwem a społeczeństwem. Warszawa: Instytut Pracy i Spraw Socjalnych UW; 1999. s. 164-70.

⁴ Test służy do oceny następujących takich funkcji jak: orientacja czasu, orientacja co do miejsca, zapamiętywanie, uwagi i liczenia, przypominania, funkcji językowych, wykonywania złożonych poleceń podanych ustnie lub pisemnie, pisanie oraz zdolności wzrokowo-przestrzennych.

⁵ Domy Dniennego Pobytu oferują formę wsparcia dziennego skierowaną do osób starszych, które z różnych powodów nie mogą lub nie chcą przebywać same w domu, a w szczególności do osób cierpiących na chorobę Alzheimera lub inne zespoły otępienne.

⁶ W projekt zaangażowany jest także Narodowy Instytut Wolności oraz Komitet do Spraw Pożytku Publicznego.

18. Gliński P. Style działań organizacji pozarządowych w Polsce. Grupy interesu czy pożytku publicznego. Warszawa : Wydawnictwo IFIS PAN; 2006. s. 17-42.
19. Schmidt J. Rozwój organizacji pozarządowych. Teoria i praktyka. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie Sedno Spółka z.o.o.; 2012. s. 19-22.
20. Dadel M (red.). Ustawa o działalności pożytku publicznego komentarz. Stowarzyszenie Klon/Jawor, Warszawa 2015. s. 5-9.
21. Charycka B, Gumkowska M, Bednarek J. Kondycja organizacji pozarządowych w 2021. Warszawa: Stowarzyszenie Klon/Jawor; 2021. s. 15-9.
22. Gabryelewicz T. Patogeneza i przebieg zaburzeń poznawczych w podeszłym wieku; łagodne zaburzenia poznawcze i ryzyko konwersji do otępienia. Warszawa: Zakład Badawczo Leczniczy Chorób Zwyrodnieniowych CUN Instytut Medycyny Doświadczalnej i Klinicznej im. M. Mosakowskiego Polskiej Akademii Nauk w Warszawie; 2007. s. 7-10.
23. Bickel H. Czynniki ryzyka, na które można wpływać i zapobieganie. W: Zys T (red i tłumaczenie). Wrocław: Leczenie zespołów otępiennych. Urban &Partner; 2005. s. 223-34.
24. Szczeklik A, Gajewski P. (red.), Interna Szczeklika 2017 Podręcznik chorób wewnętrznych, Kraków: Medycyna Praktyczna; 2017. s. 2225-40.
25. Barcikowska M. Wprowadzenie do zespołów otępiennych. W: Stępień A. (red.) Neurologia, tom II, Warszawa: Medical Tribune Polska; 2014. s. 591-96.
26. Borzym A, Michalak G. Otępienia. W: Jarema M (red.). Otępienia i organiczne zaburzenia psychiczne w praktyce lekarza POZ, Warszawa: PZWL; 2018. s. 14-19.
27. Calabrese P, Lutz M. Diagnostyka i ocena przebiegu otępienia. W: Zys T. (red i tłumaczenie). Leczenie zespołów otępiennych. Wrocław: Urban &Partner; 2005. s. 47-52.
28. Oberholzer M, Basetti CL, Muri RM. Postacie otępienia. W: Felbecker A, Limmroth V, Tettenborn B (red.). Choroby otępienne. Wrocław: Edra Urban&Partner; 2020. s. 41-5.
29. Parnowski T, Otępienie: coraz więcej pytań – coraz mniej odpowiedzi. W: Leszka J (red.). Choroby otępienne. Teoria i Praktyka, Wrocław: wydawnictwo Continuo; 2011. s. 533-39.
30. Łukasiewicz M, Snarski E. Starzenie się. W: W Śliż D, Mamcarz A (red.). Medycyna stylu życia. PZWL Warszawa: Wydawnictwo Lekarskie; 2022. s. 333-38.
31. Sadowska A. Organizacja pomocy w opiece nad chorym z chorobą Alzheimera w Polsce. W: Leszka J (red.). Choroby otępienne. Teoria i Praktyka, wydawnictwo Continuo, Wrocław 2011. s. 514-19.
32. Nowicka A. Opieka i wsparcie osób z chorobą Alzheimera i ich opiekunów rodzinnych w Polsce. Zielona Góra: Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego; 2015. s. 212-17.
33. Korycki A. Rola trzeciego sektora w przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu osób z zaburzeniami neurodegeneracyjnymi i ich rodzin. W: Korycki A (red). Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu osób z chorobami otępiennymi i ich rodzin jako wyzwanie dla pracy socjalnej i polityki społecznej, Siedlce: Wydawnictwo UPH w Siedlcach; 2020. s. 153-7.
34. Korycki A. Jak wspierać rodziny osób z zaburzeniami otępiennymi. Zalecenia rodzin dla instytucji pomocy społecznej. Siedlce: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach; 2021. s. 114-21.
35. Baziuk W. Organizacja pozarządowa siecią wsparcia społecznego (na przykładzie działalności Lubuskiego Stowarzyszenia Wsparcia Opiekunów i Osób Dotkniętych Choroba Alzheimera). W: Nowicka A, Baziuk W. Człowiek z chorobą Alzheimera w rodzinie i środowisku lokalnym. Zielona Góra: Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego; 2011. s. 191-94.
36. <https://fundacjawsparcie.eu/index.php/2020/02/07/przywrocic-do-swiata-asystent-rodzin-zyjacych-z-demencja-podsumowanie-edycji-2019/> (dostęp 23.06.2023).
37. Grewiński M. Wielosektorowa polityka społeczna. Warszawa: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej TWP; 2009. s. 36-8.